

KOD-YAZAR BİR “SİTESAHİBİ”: ERSAN ÖZER

A Code-writer Site-owner: Ersan Özer

Arzu AYGÜN*

ÖZET

Bu çalışmada, Alan Dundes’in “Halk Kimdir?” adlı makalesinde öne sürdüğü “halk” tanımına ilişkin bir soru sorulmuştur. Bu soruyu sormak için, görünürde, Dundes’a göre “halk” teşkil edebilecek yapıdaki itiraf.com sitesinin tüketicilerinin oluşturduğu grup ele alınmıştır. Bu gruptaki kodların üretim sürecinin, Chuck Palahniuk’un *Dövüş Kulübü* adlı romanında anlatılan grubunkine benzer olduğu gösterildikten sonra Tyler Durden ile itiraf.com’un sahibi ve editörü Ersan Özer’in benzer konularda bulundukları ifade edilmiştir. Bu “özel konum”un neden olduğu bir tür hiyerarşik düzen, Dundes’in halk tanımı açısından bir tartışma açmaya aracı olmuştur.

Anahtar Kelimeler

Halk, kod, “özel konum”

ABSTRACT

In this work, a question related to the concept of “folk” which was suggested by Alan Dundes in his work “Who is Folk?” has been discussed. In order to ask this question, we took itiraf.com writers as example of Dundes’ “folk”. When we analyzed the process of generating new codes, we saw that the site-owner had a pioneer role which is similar to Tyler Durden’s in the novel *Fight Club* by Chuck Palahniuk. A kind of hierarchical system caused by the pioneer role of the site-owner Ersan Özer was seem to be a difficulty to call itiraf.com writers “folk” according to Alan Dundes. The argument of the paper has been set up because of this situation.

Key Words

Folk, code, pioneer role

Amerikalı yazar Chuck Palahniuk’un, *Dövüş Kulübü* adlı romanında, çift kişilikli Jack, Tyler Durden adlı ikinci kişiliği ile, bodrumlarda insanların birbiriyle dövuştüğü bir grup kurmuştur. Grup zamanla tüm dünyaya yayılır, “Dövüş Kulübü” olarak anılır. Tyler’in tüketicilere dayattığı kurallar vardır; birinci kural, Dövüş Kulübü’nden hiç kimseye bahsetmemektir (94). Oluşum zamanla, birbirlerini tanımayan insanların yara izlerinden Dövüş Kulübü tüketicisi olduklarını anlayacakları hale gelir.

Alan Dundes, “Halk Kimdir?” başlıklı yazısında halkı şöyle tarif eder:

Halk terimi en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan

grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün—ortak bir meslek, dil veya din olabilir—ne olduğu önemli değildir. Bundan daha önemli olan ise, herhangi bir sebebe bağli olarak oluşan grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır. (10)

İşte, *Dövüş Kulübü* romanının anlattığı topluluk, Alan Dundes’a göre halk teşkil edebilecek nitelikte görünmektedir. Topluluğun tüketicileri, “uzay maymunu” dendiğinde teknolojinin siberuzaya taşıdığı insanı—maymundur o eskiden—anlayan, “birinci kural” deyip, gerisini getirmenin yasak olduğunu bildiğinden susan, yani kendi kod sistemini yaratmış insanlardır. “Ev ödevi” tabir

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi.

edilen eylemler, bir ideoloji temeline dayanır ve tüketim kültürüne saldırı, onunla alay etme amaçlarını taşır. Bu gelenekselliğin ve kod sisteminin yaratılmasında, bir taşın suya atıldığı zamanki gibi bir halkalanma göreceksak, taşın suya değdiği merkez noktada tek bir kişi vardır: Tyler Durden. Bu çalışmada, Alan Dundes'in alıntılanan "halk" tanımından hareketle, Internet ortamında kendi kodlarını yaratan bir "özel alan" olan itiraf.com incelenecektir. Sitenin kişileştirilmesi, bilinçli bir tercihtir. Zira, sitenin yarattığı üretim sürecinde "özne"nin kim olduğu, kod üretiminde ve üretilen her bir kodun kemikleşerek kullanılmasında ne derece etkin olduğu çok net değildir. Siteye bu açıdan bakıldığında, dövrüş kültürünün yapısının bir tür formül oluşturabilmek için paralel bir örnek sunduğu görülecektir. İlkın, itiraf.com'daki başat kodlar incelenecek, sonra bunları üreten ve yayan özne(ler) tespit edilecektir. Bu noktada çalışma, Alan Dundes'in ortaya koyduğu halk tanımına sorulacak önemli bir soruya açılacaktır: "Kod üretim sürecinde özneler arasında bir hiyerarşi varsa ne olacak?".

İtiraf.com Nasıl Bir Site?

www.itiraf.com adresinden yedi yıldır yayımlanan site, ilk bakışta ana sayfasındaki sloganıyla dikkat çeker: "hayat okulu". Sitenin logosunda "itiraf" kelimesindeki "i" harflerinden birinin melek, diğerinin şeytan figürleriyle çevrelendiği görüldü. Verilen mesaj, bu sitede hem meleklerin hem şeytanların, yani "herkesin" olduğudur. Bu mesaj aynı zamanda sitenin geniş bir kitleyi ilgilendirdiği iddiasını içerir.

Sitenin ana sayfasında her gün yenilenen "günün itirafları" başlıklı bölüm yer alır. İkinci derecede önemli görülen ve yine günlük olarak yenilenen bir bölüm de "bi de bunlar var" başlığıyla su-

nulmuştur. Siteye üye olmak için bir form doldurmak ve rumuz seçmek gerekir. Yayımlanan itiraflarda, "itirafçı"nın cinsiyeti, yaşı ve yaşadığı şehir ifşa edilmektedir. İtirafların hangi belirgin özellikler iletilerek değerlendirilip yayımlanacak olanlarının seçildiği açıkça bildirilmemek, bazı kurallardan söz edilmiştir. İtirafların yayımlanmasına ilişkin özelliklerin neler olduğuna dair bir merakın altında, yayımlananların genellikle "itiraf" olmayışları yatar. Bunların büyük bir çoğunluğu esprili bir dille yazılmıştır—bu bir anlamda kod sayılabilir—ve itiraf etmekten çok, anlatır / hikâye eder / paylaşır. Bu durum, verilecek olan örneklerde gözlemlenebilecektir.

İtiraf Kodları

"Kod" kavramı konu edildiğinde, ilk akla gelen araç dil olacaktır. Alan Dundes'in halk tanımını hatırlarsak, halk olup olmadığına bakacağımız küçük bir topluluk gündeme geldiğinde, dil-kod ilişkisi "jargon" kavramını da çağrıştıracak bir nitelik kazanır. Peter Burke ve Roy Porter, *Languages and Jargons* adlı kitaplarından, Kerim Demirci tarafından "Jargon Kavramı Hakkında" başlığıyla çevrilen bölümde, "jargon" kavramının, "ağızda gargara yapmak" anlamından yüzyıllar geçtikçe, önce yeraltının dilini, sonra da bir meslek grubunun özel dili gibi anlamlar kazandığını belirtir (199-202).

İtiraf.com'u bir süre takip eden okuyucunun fark edebileceği üzere, itiraflar neredeyse aynı üslupla yazılmaktadır. "yuh", "oha" gibi ünlem kelimeleri ve "öküz sevgili" gibi ifadeler sıkça kullanılmakta, anlatmak için genellikle güldüren olaylar tercih edilmektedir. Olayın kendisi komik değilse bile üslup esriliştir. Bu temel ortaklığa "kod" demek kolay değilse de, burada bir tür gelenek-

selliğin imlendiği açıktır. Ayrıca, kullanılan dilde, kimi özel kelimelere / ifadelerle rastlanır. Sayıları fazla olmasa da, bunlara, sözlükteki anlamlarının haricinde ya da fazla dolaylı anlamlar yüklenmiş olması ilginçtir. Bunlar, bir jargon teşkil eder. Bu kelime ve ifadelerden önde gelenleri: “büyütlü bahçe” ve “magma”dır. “lav” ve “lavlı börek” ifadeleri de, “magma”nın yaratılan yeni anlamından çıkarsanan anlamlara sahip bulunmaktadır. “Magma” kelimesi için, “dumurgil” rumuzlu bir itirafçı / yazar şöyle yazmıştır:

Üşenmedim araştırdım. İtiraf.com’da “magma” terimi ilk defa 18.10.2000 tarihinde Sitesahibi’nin binan rumuzlu arkadaşın itirafına yaptığı yorumda geçiyor. Sitesahibi bunu 13 kez daha kullandıktan sonra 26.05.2001 tarihinde HaberciBey “magma”yı itiraf içinde kullanan ilk itirafçı olma şerefine erişmiş. O gün bugündür içinde “magma” geçen 104 itiraf (“itiraf okuyacağım” bölümü haricinde de 81 itiraf) yayınlanmış. Magma için bunca zaman harcayana ancak magma paklar di mi?*

“Dumurgil” rumuzlu üyenin şu gözlemi son derece önemlidir: bu kelime, anlamının dışında—“dumurgil” ona “terim” dediğine göre—kullanılmıştır. O, bir süre kullandıktan sonra, üyeler tarafından da kullanım başlamıştır. Peki “magma” ne anlama gelmektedir? Bahsi geçen, sitesahibinin kelimeyi ilk kez kullandığı itiraf şöyledir:

Bu bi itiraf değil, sitem... Ben sitesahibi denen herife kıl oluyom. Zaten suratından belli ne mal olduğu. En kıl olduğum konu klişeleşmiş, sabit lafları... Bi kaç örnek vermek gerekirse: “Allahım bu ne, ne bu?!””, www.mo00.com sakinlerinden..., “cart curt sitesahibi” (itirafa yorum yaptıktan sonraki lafi). Yani sadede gelirse itiraf IN, sitesa-

hibi OUT! (Düdük çalmamışsınız ben çalayım. Dürrrrttt.... Sitesahibi! Çıkışaaa-rı! Çabuk! Doooru magmaya. Yerin dibi paklar seni. Marş marş. [Ehe sitesahibi])

Görülmektedir ki, sitesahibinin, klişeler yarattığından şikayet edildiği bu itirafa, hem “cart curt sitesahibi” biçiminde ifade edilen klişe kullanılarak ve hem de yeni bir klişe yaratılarak cevap verilmiştir. “Magma”nın anlamı da, “yersiz / hoş gitmeyen” bir şey söyleyen / yapan birini dışlamak için kullanılan bir ifadedir: onun “yerin dibine” gönderilmesi demektir: “magma paklar seni”.

Birçok yabancı markanın üzerinde yazan küçükçük “TM” harflerinin “Trade mark” anlamına geldiğini yeni öğrendim. Halbuki bunu hep “Türk malı”nın kısaltması sanır, güzel bir marka olunca da Türklüğümle bir kez daha gurur (!) duyardım. Biliyorum, biliyorum. Ecza-neye sırtımı verince magma dümdüz karşıda. Kime sorsam gösteriyo zaten.

“Kime sorsam gösteriyo zaten” diyen “biodome”ün sözleri, bir yandan bu ifadenin artık fazlaca bilinir olduğunu ima etmektedir. “Magma’ya aile indirimi olmadığını 22 yıldır biliyorum” diyen “kimbilir” ise, bu kullanımı doğal ve hep varolmuş saymaktadır. Magma dışlananların mekânı olurken, oradaki ikramları da “lav / lavlı börek” olur: “solis-sima”, “Ben magmayı gördüm. Lav yedim. Ne güzel yedim” der.

Magma örneğinde sezilen kimi durumları “büyütlü bahçe” örneğinde net olarak göstermek mümkündür. Bu, itiraf.com’un jargon üretim sürecini netleştirmek demek olacaktır.

“Tıpkı Büyütlü Bir Bahçe Gibi”

“Veronika” rumuzlu bir üyenin, 2002 tarihli, anne olmaktan çok mutlu olduğunu anlattığı itirafına sitesahibinin yorumu şu olmuştur:

Ben var ya anneleri çok seviyom. Annem gibi seviyom. ‘İçinde insan bütüten büyülu bahçe’ diye hayran bakıyom hamile kadınlara. Ben bayılıyom doğanın bu mucizesine. Erkeklerle bu ayrıcalık verilmediği için kıskanıyom desem aşar mıyım İtalya’daki harita şekli ni? Aşarım.

Üretim süreci, sitesahibi tarafından, bir espriyle / betimlemeyle başlatılmıştır. Burada, sitesahibinin yaptığı betimleme, bir üyenin itirafına konu olur: “Henüz bir yıllık evliyiz diyerek eşimin tüm bebek yapma isteklerini klasik ama kendimce haklı bulduğum sebeplerle sürekli erteleyen ben, Sitesahibi’nin ‘büyülu bahçe’ betimlemesi sayesinde yavaş yavaş ikna olmaya başladım galiba”. Üretim sürecinin bu ikinci aşaması bir başka üyenin itirafıyla da gösterilebilir: “Sitesahibi’nin ‘Büyülu Bahçe’ sözü çok manalı ve doğru ama nedir doğru zaman?”. “Büyülu bahçe” henüz tam olarak kabullenilmiş değildir.

Sürecin bu ikinci aşaması, bir yere atıfta bulunulduğu gösterilerek ‘büyülu bahçe’nin turnak içinde kullanıldığı itiraflarca gerçekleştirilmiştir: “Geçen ay ‘bir büyülu bahçe’ olarak bebek odası takımları bakarken birdenbire her şey bitti. Düşük yaptım”. “Hanımgoşa” rumuzlu üye, açıkça sitesahibinin betimini kullandığını belli eder. Turnak içine ‘bir’ kelimesini de yazmış olması ‘büyülu bahçe’nin henüz bir kalıp olarak tam anlamıyla oturmadığını gösterir. Kendisine bu ifadeyi rumuz olarak seçen bir üye de, turnak kullanmaz ama, hamile-

lik ile bu ifade arasında sitesahibince kurulan anlam ilgisini anımsatma gereği duyar: “Sanırım artık ben de içimde çiçeklerle bezenmiş bir büyülu bahçe olmasımı istiyorum”. Hatta, sitesahibine seslenir de: “Eh yani sitesahibi, ne adamsın!”.

Sürecin dördüncü aşamasında, artık ‘büyülu bahçe’ ifadesi, kullanımdadır ve anlamı ‘hamile’dir. ‘Balıketlihamile’, ‘Yedi aylık bir büyülu bahçeyse-niz’ diye söze başlayarak hamilelere tavsiyelerde bulunur. ‘Xoezniam’, ‘İki hafta önce iki aylık büyülu bahçe olduğumu öğrendim’ derken, ‘x aylık hamile’ biçimindeki alışlageldik kullanıma dayanan ifadesinde ‘büyülu bahçe’nin yürürlükte olduğunu gösterir. Bu aşamada, ne sitesahibine gönderme yapılır, ne de turnak işaretine gerek duyulur.

Sürecin son aşaması ise, ifadenin, sitesahibinden üyelere gittikten sonra—hatta aynı anda—okura da gittiğinin göstergesidir. Artık ‘büyülu bahçe’ günlük kullanıma girmiştir—itiraf.com okurlarının günlük kullanımına elbette. Bu konuyla ilgili olarak ‘pötikare’nin itirafı şöyledir: “TRT 2’de Pazar günleri ‘Sağlıklı Yaşam’ programını sunan Pınar Ayhan da itiraf.com’cu. programı esnasında hamilelerden, ‘Büyülu Bahçe’ diye bahsetti”. Böylece ortaya ‘hazır’ bir yeni kelime / ifade konmuştur. Artık mesele, onu onaylama ya da kabullenme meselesinden çok, kullanmayı tercih edip etmeme meselesidir.

Şemaya daha sonra dönmek üzere; ‘jargon’ kelimesinin *The Concise Oxford*

“Büyülu Bahçe” Nasıl “Hamile”ye Dönüştü?		
Ortaya atan: “Sitesahibi”	Kabullenen / Onaylayan / Kullanan: üyeler / yazarlar	Kullanan: okurlar
↓	↓	↓
Esprî / Betimleme olunan “yeni”	Beğenilen / Anlaşılan / Onaylanan: “alışılan”	Bilinen / Haberdar “hazır”

English Dictionary'de verilen anlamlarından birisi şudur: "Belirli bir alanda uzman bir çevre ya da bir grup tarafından kullanılan ve diğer insanlar için anlaşılması güç olan kelimeler ya da ifadelerdir". Görüldüğü gibi itiraf.com'da oluşturulan küçük çaplı kod sistemi hem bu tanımda belirtilen jargona yakın bir yapı gösterir; hem de vurgu noktası kavramının tarihsel gelişimi olan Burke ve Porter'i de anımsatır. Yeraltının dili olmak, mesleki bir ortaklık göstermeyen itiraf.com'cular için daha anlaşılır bir ifade olabilir.

İngilizce'deki "jargonize" kelimesi, yukarıda betimlenen süreci anlatır niteliktedir. "Jargonlaştırma" olarak dilimize çevrilebilecek bu kavram, aslında bir jeolog grubunun jargonundaki "magma"yı başka bir bağlama çekmeyi karşılayabilir. Aynı zamanda, "büyülü bahçe" gibi bir betimleme öbeğini de özel bir anlam yüklemek yoluyla jargona çekme olarak da düşünülebilir. Her durumda, itiraf.com, üyeleri, sitesahibi ve okurları arasında bir "jargonlaştırma" sürecinin paylaşıldığı bir ortamdır.

Şemada görüldüğü üzere, itiraf.com'da, sitesahibinden yayılan "güçlü dalgalar", bir ifadeye anlam yükleme sürecini başlatırken, üyeler aktif rol oynayarak onları onaylar, kullanır ya da atar. Örneğin, "dumurgil"ın klişeleşmesinden şikayet ettiği www.mooo.com ifadesi, itiraf.com ortamında varlığını sürdürememiştir. Oysa "magma", "lavlı börek", "büyülü bahçe" ifadeleri hâlâ, hemen her gün en az bir itirafta geçmektedir. Bu üretim süreci dövüş kulübü yapısını andırır. "Uzay maymunu" ifadesini ilk kullanan, ilk kavgada bizzat yer alan kişi, kulübün kurucusu Tyler Durden olmuştur. Zamanla bir kahramana dönü-

şen Tyler Durdan gibi, Ersan Özer (“site-sahibi”) de hayranlık içeren itiraflara konu olmuştur. Tyler Durdan hakkında, yaptıklarıyla ilgisiz söylentiler çıkması gibi, sitesahibinin “iş”yle ilgisiz olarak, ne kadar seksi olduğunu, nasıl olup da öyle baktığını konu alan itiraflar yazılmıştır. Dolayısıyla Ersan Özer, bu grubun “özel” bir elemanıdır. Alan Dundes’in halk tanımında, anlaşıldığı kadarıyla, böyle özel bir konuma yer yok gibidir. Yine de bu ihtimali gözardı ettiğimizde de, bu noktanın itiraf.com’un kodlar yaratılan bir ortam / grup olmasına rağmen “halk” sayılmasını tartışmalı kılacağı açıktır.

Sonuç olarak, ilk bakışta kendi gelenekselliği, özel üslup kullanımı ve yarattığı kodlarıyla itiraf.com “halk” sayılabilecekken, kodların üretim sürecine yakından bakıldığında saptanan, bir üyenin özel konuma sahip bulunuşu, Dundes’a bir soru yöneltme imkanı sağlamıştır. Serimlenen bu, bir anlamda hiyerarşik yapı, grubun “halk” olmasını engelleyecek midir?

Kaynakça

- Burke, Peter ve Roy Porter. “Jargon Kavramı Hakkında”. Çev. Kerim Demirci. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* 2. M. Öcal Oğuz ve diğer, haz. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2005.
- Dundes, Alan. “Halk Kimdir”. Çev. Metin Ekiçi. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*.
- Gülin Ögüt Eker ve diğer, haz. Ankara: Milli Folklor Yayınları, 2003.
- Palahniuk, Chuck. *Dövüş Kulübü*. Çev. Elif Özsayar. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.
- Soanes Catherine ve Angus Stevenson, ed. “jargon”. *The Concise Oxford English Dictionary*. <<http://www.oxfordreference.com/view/ENTRY.html?entry=t23.e29563&srn=2&ssid=860347106#FIRSHIT>>
- *itiraf alıntıları: <www.itiraf.com/arsiv>